

Alkoholpolitiken och den globala liberaliseringen

Mötet i Seattle hösten 2000 uppmärksammade många av oss på Världshandelsorganisationens (WTO) verksamhet. De debatter om den så kallade globaliseringen och dess nationella och lokala effekter som förts därefter har dock inte sällan varit så abstrakta att den enskilda medborgaren lätt känt desperation eller drabbats av handlingsförlamning. Vad kan individen, frivilligorganisationerna eller ens en nation sätta emot världsomspännande avtal och så starka och svårgripbara ekonomiska krafter?

I det här numret av NAT ger Jim Grieshaber-Otto och Noel Schacter från Kanada en sektorspecifik analys av globaliseringens implikationer. De resonerar kring vilka verkningarna kan bli för just alkoholpolitiken av det internationella avtalet om handel med tjänster, GATS, som för närvarande är föremål för omförhandlingar inom WTO. Författarnas förhoppning är att de genom sitt särskilda fokus kan konkretisera farorna med denna typ av globalisering. Men de vill också visa att det finns utrymme för en politik som försvarar bland annat det nordiska alkoholsystemet; monopolen, reklamrestriktionerna och andra begränsningar av vinstintressena.

Den första förutsättningen för en sådan försvarspolitik är kännedom om hur hoten ser ut. Författarna presenterar vissa centrala regler i avtalet som kan utgöra hot mot en restriktiv alkoholpolitik, såsom skyldigheten att behandla alla utländska tjänsteproducenter lika väl som den bäst behandlade, en regel som också gäller nationella monopol.

Det är inte helt klart hur omedelbart dessa avtalsregler hotar restriktionerna. Vid ett monopolmöte nyligen påpekade Robin Room att det endast är ett avtalsland som kan starta en process mot ett annat land med hänvisning till avtalet, enskilda organisationer eller personer kan inte göra det. Detta faktum försvagar reglernas juridiska automatik.

Men ramarna för avtalsförhandlingarna och det betraktelsesätt som är inbyggt i avtalet medverkar till en liberalistisk normering av alkoholområdet. Således förbinder sig avtalsländerna att vidga och fördjupa liberaliseringen genom återkommande omförhandlingar. De undantag som gjorts för tjänster som behövs för utövande av statliga befogenheter definieras i avtalet mycket snävt, och omfattar inte med någon självklarhet välfärdstjänster. Så snart det finns konkurrens eller privata tjänster inom ett serviceområde bör hela området betraktas som öppet för internationell konkurrens. Alkoholrelaterade tjänster av betydelse för folkhälsan betraktas i princip som vilka tjänster som helst.

Inga av de nuvarande nordiska undantagen för ex.vis distribution av alkohol kan således anses bergfaste eller permanenta. Den internationella alkoholpolitiken kan egentligen bara, enligt avtalet, stagnera på nuvarande restriktionsnivå, eller röra sig mot en ökad liberalisering. Länder som inte bett om undantag för alkoholdistribution eller alkoholreklam i avtalet kommer att ha mycket svårt att göra det i efterhand.

Författarna menar dock att loppet inte ännu är kört. WHO kan påverka förhandlingarna genom att föra fram folkhälsotemat. Man kan också tänka sig att förhandla fram andra internationella avtal om al-

kohol eller om folkhälsofrågor generellt sett, som kunde nå tolkningsföreträde framom GATS. Och enskilda nationer kan utveckla förhandlingsstrategier för att försvara folkhälsointressena. Författarna uppmanar forskare och politiker att vara aktiva i försvaret av de nuvarande alkoholpolitiska restriktionerna. Inte minst är det viktigt att se till att utvecklingsländerna också i fortsättningen har rörelsefrihet vad gäller alkoholpolitiken.

*

I tre inlägg i detta nummer granskas nationella narkotikapolitiska linjedragningar. Klaus Mäkelä och Kari Poikolainen kritiserar den bristfälliga dokumentation som ligger bakom det finska narkomanvårdsbetänkandet och dess förslag till kraftigt utbyggd underhållsbehandling. Kommitténs betänkande framställer denna linjedragning som om den vore det medicinskt och tekniskt givna svaret på det ökade narkotikabruket. I själva verket är linjevalet dock klart politiskt, menar författarna.

Om detta är en kritik mot en alltför snabb och oövertänt liberalisering, är Anders Bergmark kritisk mot den svenska narkotikakommissionens senaste betänkande för att den är alltför oreflektat konservativ. Betänkandet heter Vägval, men i själva verket är kommissionens utgångspunkt och slutsats att det bara finns en riktig väg att gå, och det är den man redan slagit in på. Bergmark efterlyser dokumentation för att motivera det påståendet.

Haydée Rosovsky ger i sina kommentarer till filmen Traffic en inblick i de enorma proportioner och förgreningar som de amerikanska kontinenternas drogfråga har. Ur mexikansk synvinkel förstärker USA:s narkotikakrig eländet för de allra fattigaste och är ytterligare ett sätt för USA att politiskt kontrollera den fattigare grannen. Från detta perspektiv kunde en medikalisering av narkotikaproblemet möjligen leda till en sundare politik.

*

Fotbollssupportrarnas alkoholfixering är föremål för en analys i Felipe Estradas och Kalle Tryggvessonss artikel. Här är det inte fråga om huliganer, utan om ”vanliga, hyggliga, svenska killar”, och

deras manliga, svenska fotbollspassion. ”Svennis” har möjligen fått det engelska fotbollslaget att lämna sin kebab- och öl-drickar-kultur (enligt Guardians sportkolumnist efter storsegern mot Tyskland). Men att torrlägga supportrarnas fotbollskarneval vore antagligen en alltför svår nöt till och med för ”Sir Sven-Göran”. Fotbollsmatcher tycks kräva alkohol, och framförallt öl, för att markera manligheten och festen och förstärka gemenskaps känslan.

Bengt Svenssons bidrag om rymningar i den svenska tvångsvården och Timo Kopomaas om vindskyddet för alkierna i en Helsingfors-förort handlar båda om missbrukares rum. Bidragen ger exempel på ambivalenserna och paradoxerna kring marginaliseringen och samhällets försök att kontrollera med samtidiga integreringsambitioner. När blir toleransen repressiv och hur tolerant är den repressiva vården?

Salme Ahlström, Leena Metso och Eeva Liisa Tuovinen presenterar den senaste ESPAD-rapportens resultat om europeiska ungdomars rusmedelvanor. Alkoholvanorna bland unga tycks fortfarande i stort sett följa ett nord-syd-mönster med berusningsdrickande respektive frekvent, men icke berusningsinriktad konsumtion. I Danmark, Storbritannien och England tycks ungdomarna kombinera dessa två mönster. Narkotikabruket, framförallt cannabis-bruket, har ökat i de flesta länderna. Irland och England utgör undantag, där narkotikabruket minskat. Möjligen har narkotikakulturerna där nått och passerat sitt klimax, menar författarna.

Svetlana Skurtveit, Randi Selmer och Aage Tverdal presenterar ett frågebatteri till ett unikt stort antal 40-åringar i Norge, som gör det möjligt att iakta vissa förändringar i dryckesmönstren. Dryckesmängderna och -frekvenserna tycks inte ha ändrat sig nämnvärt under 1990-talets slut, medan andelen storkonsumenter ökat. Det finns fortfarande stora skillnader mellan män och kvinnor.

Redaktionen